

LEIRIKOULUTTAJAN OPAS

OPPAAN SISÄLTÖ

OPPAAN SISÄLTÖ	2
JOHDANTO	3
KURSSIJÄRJESTELMÄ	4
TAITOMERKKIOHJELMA	5
1 KOULUTUKSEN TAVOITE	6
2 EVÄITÄ KOULUTTAJAN MATKALLE	8
3 TERMINOLOGIA	9
4 TURVALLINEN TOIMINTA LEIRILLÄ	11
5 KURSSINJOHTAJAN, KOULUTTAJAN JA OHJAAJAN TEHTÄVÄT	12
6 RYHMÄN MUODOSTUMINEN	14
7 RYHMÄYTTÄMINEN	16
8 OPPIMINEN ERI IKÄKAUSINA	17
9 ERILAISET OPPIJAT	19
10 HYVÄN OHJAAJAN JA KOULUTTAJAN OMINAISUUKSIA	21
11 TUTUSTUMISHARJOITUKSIA	22

JOHDANTO

Pitelet kädessäsi leirikouluttajan opasta. Tämän oppaan tarkoituksena on kertoa sinulle mitä palokuntanuorten leirin koulutuksen suunnittelussa ja toteutuksessa on hyvä ottaa huomioon niin ohjaajan, kouluttajan kuin kurssinjohtajankin näkökulmasta. Oppaasta selviää mitä koulutuksen järjestäminen vaatii ja mitä eri asioita siinä tulisi ottaa huomioon, jotta koulutus on mahdollisimman nuoria palvelevaa.

Oppaassa avataan hieman ohjaajan, kouluttajan sekä kurssinjohtajan tehtäviä. Lisäksi oppaasta löytyy teoretietoia ryhmäyttämistä ja ryhmien ohjaamisesta sekä eri oppimisvaikeuksien huomioimisesta ja sen vaikutuksista ryhmän toimintaan. Oppaan lopussa on myös käytännön vinkkejä ryhmäyttämisen ja ryhmähengen ylläpitämisen tueksi.

Nykyinen koulutusjärjestelmä antaa enemmän vapautta rakentaa kurssin sisältöä, jolloin kurssinjohtajalla ja kouluttajalla on enemmän vaihtoehtoja kurssien toteutukselle. Tämä osaltaan kuitenkin aiheuttaa myös haasteita ja kurssien valmistelu vaatii enemmän kuin aiemmin.

On tärkeää, että toimijat ymmärtävät toistensa tehtävät ja vastuut kurssien ja koulutuksien järjestämisessä. Oppaaseen kirjatut tehtävät pätevät kaikille, vaikka se olisikin kirjattu vain yhdelle toimijoista.

Opasta on ollut tekemässä suuri joukko palokuntanuorten koulutuspäälliköitä, kurssinjohtajia ja kouluttajia ympäri Suomea. Suuri kiitos kaikille osallistujille, jotka osallistuivat yhteisen oppaan tekemiseen. Opasta on päivitetty vuonna 2022 SPEKin toimesta.

Ja lopuksi, muista miksi olet leirillä, anna aikaasi nuorille ja ole aidosti läsnä. Huomioi että kaikki leiriläiset noudattavat leirin sääntöjä ja aikuisena olet esimerkki nuorille.

Toivomme että oppaasta on sinulle hyötyä ja helpotusta koulutuksen järjestämiseen leireillä.

KURSSIJÄRJESTELMÄ

Vapaaehtoisen palokuntanuorisotyön koulutusjärjestelmä

Nuoriso-osaston kouluttaja/koulutusvastaava/johtaja

Toteutus SPEK

Nais- ja nuorisotyön kevät- ja syysseminaarit

Toteutus liitto/alueyksikkö

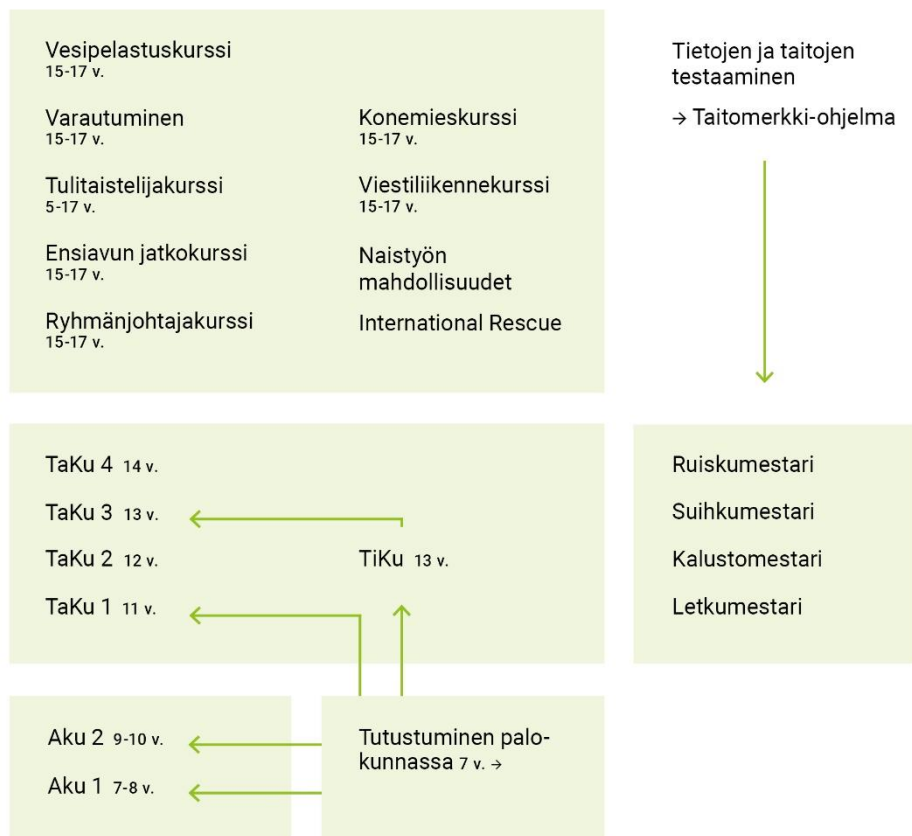
Nuoriso-osaston kouluttajakurssi, nok

Nuoriso-osaston johtajakurssi, noj

Palokuntanuoret

Toteutus pelastusliitot/leirit

Palokuntanuorten leirikurssit

Toteutus palokunnat (esim. viikkoharjoitukset)

Nuorisomerkkikurssit (2007)

TAITOMERKKIOHJELMA

Palokuntanuorten kurssikokeet korvataan taitomerkkikokeilla, joita lapsi tai nuori voi halutessaan suorittaa.

Lapset ja nuoret kertaavat taitomerkkikokeessa palokuntanuorten viikkoharjoituksissa ja leireillä oppimiaan asioita.

Ne suoritetaan näyttökokeena omissa palokunnissa tai leirin viimeisenä päivänä leiriolympialaisten tapaan.

TASOKURSSI I letkumestari

TASOKURSSI II kalustomestari

TASOKURSSI III suihkumestari

TASOKURSSI IV ruiskumestari

Taitomerkkejä voidaan suorittaa oman palokunnan viikkoharjoituksissa. Yksi taitomerkkikoe sisältää neljä käytännön harjoitusta ja yhden kirjallisen kokeen. Tuomarin taitomerkkioppaassa on tarkat suoritus- ja pisteytysohjeet.

Taitomerkki on kankainen ja se kiinnitetään harjoitushaalarin vasempaan rintaan tarranauhaan.

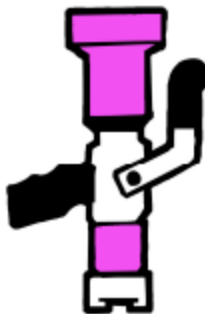
Letkumestari

Kalustomestari

Suihkumestari

Ruiskumestari

Kangasmerkit saa tilattua SPEK verkkokaupasta. Verkkokauppa löytyy osoitteesta www.verkkokauppa.spek.fi. Hihamerkit löytyy alavetovalikosta palokuntalaisten tuotteet > nuorten hihamerkit.

1 KOULUTUKSEN TAVOITE

Oppaan tavoitteena on, että tiedät ja ymmärrät mitä ohjaajan, kouluttajan ja kurssinjohtajan tehtäviin kuuluu. Tavoitteena on myös herättää jokainen koulutukseen osallistuva kouluttaja ajattelemaan, miten koulutus tai opetus järjestetään. Näin toivotaan koulutuksen laadun nousevan ja muodostuvan tasavertaiseksi.

Oppaan tarkoituksena ei ole antaa yhtä ainoata ohjetta, jonka perusteella koulutus tulee rakentaa. Oppaalla halutaan tarjota valmiuksia koulutuksen luomiseen niin, että se pysyy tasokkaana ja oikeaoppisena ja silti nuorille hauskana ja mielenkiintoisena.

Koulutuksen tulee osaamislähtöistä. Osaamislähtöisyys näkyy kaikilla koulutusasteilla, niin tutkintoon johtavassa koulutuksessa kuin vapaamuotoisessakin koulutuksessa. Hallitusohjelmiin kirjataan yhdeksi koulutus-, tiede- ja kulttuuripolitiikan tavoitteeksi osaamisperusteiden määrittely ja edistäminen.

	OSAAMISEN TASO	VERBIT
Tiedollinen kuormitus ja ajantarve kasvavat	LUODA (taso 6)	suunnitella, rakentaa, tuottaa, ehdottaa, kehittää, keksiä, johtaa, laajentaa, muuttaa, ennustaa, suositella, vakuuttaa, mitata
	ARVIOIDA (taso 5)	arvioida, tehdä johtopäätös, vertailla, keskustella, suhteuttaa, yleistää, kritisoida, kyseenalaistaa, kommentoida
	ANALYSOIDA (taso 4)	järjestää, organisoida, osoittaa ristiriita, erotella, jakaa, yhdistää, tutkia, testata, analysoida, todistaa, kääntää, suhteuttaa, järjestää uudelleen, summata
	SOVELTAA (taso 3)	toteuttaa, suorittaa, käyttää, ottaa käyttöön, toimia, soveltaa, ratkaista, esitellä, valmistaa, laatia, selittää (kuinka), valita, laskea, muuttaa, keskustella, kääntää, rakentaa, tuottaa
	YMMÄRTÄÄ (taso 2)	tulkita, antaa esimerkki, tehdä yhteenveto, päätellä, muotoilla uudelleen, raportoida, luokitella, muokata, selittää, kuvata, paikantaa, kategorisoida, asettaa vastakkain, yhdistää, järjestää
	MUISTAA (taso 1)	tunnistaa, listata, määritellä, nimetä, esittää, kirjoittaa, toistaa, löytää, kerätä, kuvata, näyttää, kertoa, lainata, palauttaa mieleen

(Uudistettu Bloomin taksonomia mukautettuna)

MUISTAA = Kyky pitää mielessä asioita ilman, että niitä ymmärretään

YMMÄRTÄÄ = Opiskelija pystyy selittämään ajatuksiaan ja käsitteitä

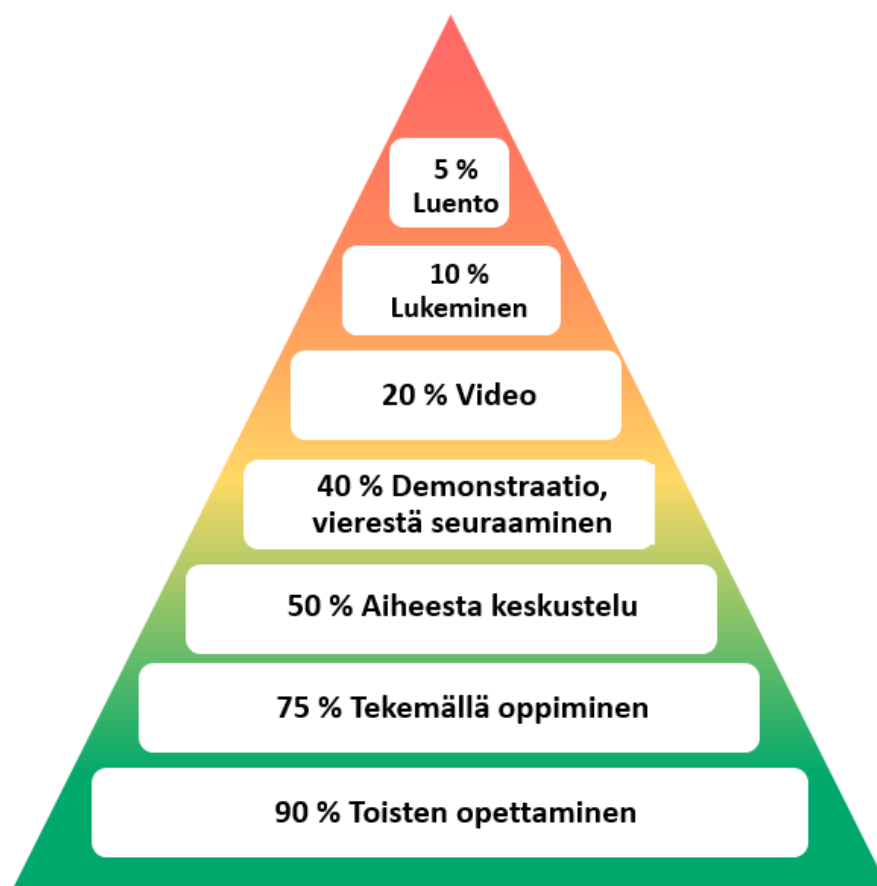
SOVELTAA = Opiskelija pystyy käyttämään tietojaan uusissa tilanteissa

ANALYSOIDA = Opiskelija pystyy erottamaan oleelliset asiat epäoleellisista ja näkemään asioiden välisiä suhteita

ARVIOIDA = Pystyy tekemään perustellun päätöksen

LUODA = Opiskelija pystyy luomaan uusia tuotteita, näkemyksiä tai näkökulmia

Lähde: National Training Laboratories, Bethel, Maine

Opetusmenetelmä on ennen kaikkea opettajan työkalu, joka ohjaa ja auttaa opiskelijan oppimista.

Oppimispyramidi on kuvio, jossa ilmenee eri opetusmenetelmiä siten, että parhaaseen oppimiseen johtavat menetelmät ovat alareunassa ja heikkomat yläreunassa. Menetelmän kohdalla mainittu prosenttiluku ilmaisee, miten paljon tietoa oppija sisäistää kyseisellä menetelmällä.

2 EVÄITÄ KOULUTTAJAN MATKALLE

Lapsi, jota arvostellaan ankarasti, oppii tuomitsemaan.

Lapsi, joka kokee vihamielisyyttä, oppii tappelemaan.

Lapsi, jolle nauretaan, tulee araksi.

Lapsi, joka joutuu häpeämään, tuntee itsensä syylliseksi.

Lapsi, jota kohdellaan suvaitsevasti, oppii olemaan kärsivällinen.

Lapsi, jota kannustetaan, oppii luottamaan itseensä.

Lapsi, jota kiitetään, oppi antamaan arvoa.

Lapsi, jota kohdellaan reilusti, oppii olemaan oikeudenmukainen.

Lapsi, joka tuntee turvallisuutta, oppii luottamaan.

Lapsi, jota arvostetaan, oppii hyväksymään itsensä.

*Lapsi, joka hyväksytään ja jota kohdellaan ystävyydellä, oppii tuntemaan
rakkautta maailmassa.*

(Linde, Barn 9, 1971)

Mukavia hetkiä palokuntanuorten parissa!

3 TERMINOLOGIA

TERMI

SELITYS

Opetussuunnitelma

Opetussuunnitelmassa on määritelty palokuntanuorten koulutusmateriaalin aiheet, oppituntien laatu (ht/ot), tuntimäärät, sisällöt ja tavoitteet.

Koulutuspäällikkö

Koulutuspäällikkö toimii leirillä koulutuksen vastuuhenkilönä. Koulutuspäällikkö toimii osana leirin johtoryhmää/ leiritoimikuntaa. Koulutuspäällikkö suunnittelee leirin kurssitarjonnan, toteutukseen liittyvät seikat ja raportoi leirin jälkeen.

Kurssinjohtaja

Kurssinjohtaja suunnittelee, koordinoi ja raportoi kurssin. Kurssinjohtaja toimii vastuuhenkilönä. Hänen vastuullaan on kurssin kouluttajat, ohjaajat ja nuoret.

Kouluttaja

Kouluttaja toimii koulutustehtävissä ja samalla hän toimii yhteistyössä kurssinjohtajan sekä ohjaajien kanssa. Kouluttajalla on vastuu erityisesti opettamisesta ja oppimisesta.

Ohjaaja

Ohjaaja toimii ohjaustehtävissä palokuntanuorten parissa. Ohjaaja tukee omalla toiminnallaan kurssin kouluttajia ja opetustilanteita. Hänellä on merkittävä rooli ryhmäytymisessä ja nuorten turvallisuuden, viihtymisen sekä oppimisen varmistamisessa.

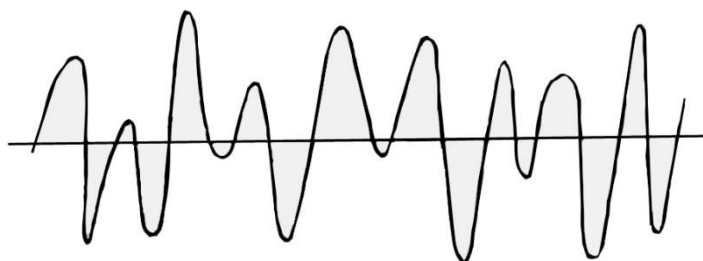
Turva-aikuinen

Turva-aikuisten tehtävänä on tukea, neuvoa ja auttaa leiriläisiä erilaisissa kiusaamisessa, häirintään tai syrjintään liittyvissä tilanteissa. Turva-aikuinen on henkilö, johon nuori voi ottaa yhteyttä tarvittaessa yhteyttä, jos jotain tapahtuu.

Yhdenvertaisuustiimi

Yhdenvertaisuustiimin tehtävä on laatia leirille yhdenvertaisuussuunnitelma ja valvoa sen toteutumista.

Sisältö	Opetushetken käsiteltävät asiat on kuvattu oppi- ja harjoitustuntien sisällöissä. Sisältöjen mukaisten asioiden opettamisen kautta saavutetaan tavoitteet.
Tavoitteet	Tavoitteet ovat asioita, joita nuoren tulee osata, tietää tai esimerkiksi tunnistaa opetushetken jälkeen. Jokaiselle oppi- tai harjoitustunnille tulee olla tavoite ja opetuksen tulee pyrkiä saavuttamaan tavoite. Jokaiselle palokuntanuorten koulutusjärjestelmän kurssille sekä niiden oppi- ja harjoitustunneille on asetettu tavoite.

4 TURVALLINEN TOIMINTA LEIRILLÄ

Jotta leiritoiminta olisi turvallista, tulee yhdenvertaisuuden olla yksi perustavanlaatuisista arvoista leiriä tehdessä.

Tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen on keskeisiä tavoitteita Nuorisolaissa (2017), jolla ohjataan nuorisotyötä ja -toimintaa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että nuorisotoimintaa järjestettäessä toiminnan tuottajalla on velvollisuus varmistaa, että toiminta täyttää yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuuden kriteerit. Lain lisäksi tämä perustuu eettisen toiminnan periaatteisiin.

Leiritoiminnan kannalta yhdenvertaisuuden lähtökohtana on, että jokaisella on yhtäläinen mahdollisuus osallistua leirille sekä leirillä järjestettävään toimintaan. Leiriläisen ikä, sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen, etnisyys, äidinkieli, uskonto, vakaumus tai henkilökohtainen mielipide ei saa vaikuttaa henkilön mahdollisuuteen osallistua leiritoimintaan.

4.1 Yhdenvertaisuustiimi

Leirin yhdenvertaisuustiimin tehtävänä on varmistaa, että leirin suunnittelu ja toteutus täyttää tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden kriteerit.

Yhdenvertaisuustiimin olisi hyvä pitää sisällään ainakin seuraavat vastuualueet:

1. yhdenvertaisuusvastaava
2. saavutettavuusvastaava
3. vastuullisuusvastaava

4.2 Turva-aikuinen

Leirin turva-aikuiset ovat täysi-ikäisiä toimihenkilöitä, joiden tehtäviin kuuluu tukea, neuvoa ja auttaa leiriläisiä erilaisissa haastavissa tilanteissa, kuten kiusaamiseen, häirintään, syrjintään ja mielenterveyden haasteisiin liittyvissä ongelmissa.

5 KURSSINJOHTAJAN, KOULUTTAJAN JA OHJAAJAN TEHTÄVÄT

Kurssinjohtaja

Kurssinjohtaja valitsee itselleen varakurssinjohtajan, joka tukee kurssinjohtajaa läpi leiriprojektin. Kurssinjohtaja vastaa kurssin suunnittelusta, aikataulutuksesta ja toteuttamisesta. Kurssille laaditaan lukujärjestys ja tehdään ryhmäjaot pienryhmyöskentelyä varten.

Kurssin suunnittelussa ja toteutuksessa tulee noudattaa koulutusjärjestelmän asettamia tavoitteita ja sisältöjä. Koulutuksen tulee olla nousujohteista.

Kurssinjohtajan tulee tutustua omiin kouluttajiinsa ja selvittää heidän vahvuutensa ja osaamisensa ja näiden tietojen perusteella jakaa tehtävät kouluttajille hyvissä ajoin ennen leiriä. Kalustotarpeet tulee selvittää ja varaukset ilmoittaa koulutustoimistolle ja kalustovastaavalle ajoissa ennen leiriä, jotta koulutuspäällikkö pystyy hankkimaan tarvittavan määrän kalustoa leirille. Koulutuspaikat tulee suunnitella ja varata etukäteen. Kurssille tulee myös laatia budjetti.

Mikäli kurssiin sisältyy erikoisuuksia, kuten erikoiskalustoa tai esimerkiksi tutustumiskäyntejä, tulee ne sopia ajoissa etukäteen, jotta vältetään ikäviltä yllätyksistä. Erikoiskurssien kurssinjohtajan tulee lisäksi olla yhteydessä nuoriin ja selvittää mm. terveysasiat ja luvat eri toimintoihin. Nuoria tulee myös tiedottaa hyvissä ajoin ennen leiriä vaadittavista erikoisvarusteista (sammutusasun lisänä vaadittavat varusteet, mm. paineilmalaitteet, palokuntapuku ym).

Kurssinjohtajan vastuulla on päivittää ja ylläpitää kurssin osallistujalistaa. Kurssinjohtajan tulee huomioida erityisryhmien vaatimat toimenpiteet (kuten oppimisvaikeudet) ja tukea kouluttajaansa myös selviytymään eteen tulevista haasteista.

Kurssinjohtaja huolehtii, että käytössä ollut kalusto palautuu huollettuna ja ehjänä kalustovajalle. Jos kalusto rikkoutuu, tulee siitä ilmoittaa välittömästi kalustovastaavalle sekä koulutuspäällikölle.

Mikäli sattuu läheltä piti -tilanteita tai nuorelle/kouluttajalle sattuu onnettomuus, tulee kurssinjohtaja toimittaa koulutuspäällikölle / leiritoimikunnalle sovitulla tavalla laadittu raportti.

Kurssin päätteeksi johtaja huolehtii, että kurssin koulutuskortit ja kehittämiskohteet päivitetään HAKA palokuntarekisteriin. Kurssinjohtaja kerää nuorilta palautetta kurssin sisällöstä ja suorittamisesta. Myös kouluttajilta kerätään palaute ja vastaavasti kurssinjohtaja antaa kouluttajille oman palautteensa. Palautteet välitetään koulutustoimistolle ja leiritoimikunnalle.

Kouluttaja

Kouluttajan tulee olla yhteydessä kurssinjohtajaan, jonka kurssilla hän on mukana. Hän osallistuu kurssin yhteisiin kouluttajatapaamisiin ennen leiriä ja osallistuu kurssin suunnitteluun ja ideointiin. Kouluttajan tulee selvittää koulutettavat aiheet etukäteen ja valmistella omat oppi- ja harjoitustuntinsa hyvin.

Kouluttajan täytyy olla rehellinen omasta osaamisestaan, ei voi kouluttaa aihetta, jota ei osaa. Hänen tulee selvittää omien koulutusaiheidensa taustamateriaalit ja nuorten oppimismateriaalit. Kouluttaja laatii koulutuskortit ja täydentää tai muokkaa niitä tarvittaessa.

Kouluttaja varmistaa omiin koulutusaiheisiinsa kalustotarpeet ja ilmoittaa kurssinjohtajalle tarvittavat kalustomäärät. Kouluttajat ja kurssinjohtajat sopivat yhteisistä pelisäännöistä ennen kurssin aloitusta.

Kouluttaja auttaa nuoria tutustumaan leirialueeseen, koulutuspaikkoihin, koulutustoimistoon, ruokalaan, leirisairaalaan, vessojen sijainteihin ynnä muhin tärkeisiin paikkoihin.

Kurssilla olevat toimihenkilöt esittäytyvät kurssilaisille. Nuorten kanssa käydään läpi leirisäännöt ja leirialueen rajat. Jos kurssille on laadittu tai laaditaan kurssikohtaiset säännöt, ne käydään yhdessä nuorten kanssa läpi ja varmistetaan, että nuoret ovat ne ymmärtäneet.

Kouluttaja toimii esimerkkinä nuorille. Kouluttaja on ajoissa paikalla ja hyvin valmistautuneena, aikataulut koskevat kaikkia ja niistä pidetään kiinni.

Toimihenkilöiden tulee olla turvallisia ja luotettavia aikuisia, jotka kohtaavat nuoret aidosti ja kunnioittavasti. Auktoriteetti ei synny huutamalla, simputtamalla tai toimimalla epäreilusti. Ystävällisyys ja reiluus kantaa pitkälle. Turvallisuus tulee huomioida kaikessa tekemisessä. Koulutuskorttien täyttäminen ja eri riskitekijöiden huomiointi ja minimointi on ehdottoman tärkeitä koulutusta suunniteltaessa ja järjestäessä.

Kouluttajien tehtävä on tehdä kiva leiri nuorille ja nostattaa tunnelmaa. Kouluttajan voisikin sanoa olevan yksi kurssilaisista ja hänen tulee antaa aikansa nuorille. Hän toimii motivaattorina ja kannustajana. Hän kerää palautetta nuorilta ja välittää saamansa palautteen kurssinjohtajalle. Myös kouluttajat antavat oman palautteensa kurssinjohtajalle ja ottavat kurssinjohtajan antaman palautteen vastaan. Kouluttajat ja kurssinjohtaja yhteistyössä arvioivat, toteutuivatko kurssin tavoitteet. Myös itsearviointi on tärkeää, kouluttajan tulee pohtia, toteutuivatko itselleen asetetut tavoitteet, missä ollut onnistumisia, miten suorituksia voisi parantaa.

Ohjaaja

Leireillä kurssien kouluttajien lisäksi on mahdollista myös nimittää ohjaajia.

Laadukkaan ja monipuolisen koulutuksen lisäksi kurssilaisilla on oikeus saada myös ohjausta. Ohjaajan perimmäisenä tarkoituksena on tukea nuorten oppimista ja tukea ryhmään kuulumista. Omalla toiminnallaan ohjaaja vahvistaa nuorten aktiivisuutta ja vastuullista toimintaa.

Oikeanlainen ohjaustapa on merkittävässä asemassa nuorten hyvinvoinnin lisäämisessä ja syrjäytymisen ehkäisyssä. Ryhmytyminen ja sen edesauttaminen on yksi keskeinen osa ohjaajan tehtäviä.

Ohjaaja toimii kouluttajien kanssa tasavertaisena turvallisena toimihenkilönä ja osallistuu kurssien suunnitteluun, valmisteluun ja toteutukseen omalta osaltaan.

6 RYHMÄN MUODOSTUMINEN

Kun ryhmä aloittaa toimintansa tai muodostuu uudestaan, käynnistyy ryhmän rakentumisprosessi. Ryhmän vaiheita on viisi:

1. Muodostumisvaihe (forming)
2. Kuohuntavaihe (storming)
3. Sopimisvaihe (norming)
4. Hyvin toimiva ryhmä (performing)
5. Ryhmän lopettaminen (adjourning)

Ryhmän muodostumisvaiheessa yhteiset pelisäännöt alkavat rakentua ja ryhmän ohjaaja mallintaa ryhmätyön peruseriaatteita. Muodostumisvaihe voikin kestää niin pitkään, että ryhmän jäsenet ovat tutustuneet kunnolla toisiinsa.

Yleisiä piirteitä muodostumisvaiheessa ovat mm.

- hyväksynnän hakeminen
- sääntöjen ja rajojen koettelu
- riippuvuus ohjaajaan

Ohjaajan on tärkeää heti alussa ottaa ohjaajuus, antaa malli sekä toimia palautteen antajana. Ohjaajan tulee kiinnittää huomiota ryhmän keskinäiseen vuorovaikutukseen, ryhmän työskentelytapoihin sekä ryhmän perustehtävän suorittamiseen. Ohjaaja on se henkilö, joka tukee ryhmää rakentamaan toimivaa tiimiä, missä ilmapiiri on sopiva kaikkien ryhmän jäsenten kannalta.

Kuohuntavaiheessa ryhmän jäsenten väliset ristiriidat sekä eroavaisuudet voivat korostua ja tulla esille. Kuohuntavaiheessa haetaan vielä rajoja ja ryhmän jäsenet herkästi testaavat sekä toisiaan, että ryhmän ohjaajaa. Kuohuntavaiheessa vielä ryhmän jäsenet hakevat omia roolejaan.

Yleisiä piirteitä kuohuntavaiheessa ovat mm.

- konfliktien syntyminen
- ajatusten ja odotusten ristiriidat
- muiden ryhmien arviointi tai arvostelu
- ohjaajien arviointi tai arvostelu

Ohjaajan on hyvä kannustaa ja rohkaista ryhmän jäseniä antamaan kritiikkiä ryhmän toiminnasta, sillä se kertoo ryhmän turvallisuudesta. Ohjaaja on merkittävässä roolissa kannustajana ja rohkaisijana, mutta hänen tulee myös osata itse antaa palautetta ryhmälle sen toiminnasta. Ohjaajan tulee sekoittaa ryhmän alaryhmiä sekä selkeyttää valta- ja normirakennetta. Kuohuntavaiheessa on myös tärkeää ottaa sopivasti etäisyyttä ja antaa ryhmälle mahdollisuus toimia myös itsenäisesti, ilman jatkuvaa tukea.

Sopimisvaiheessa ryhmähenki muodostuu sekä ryhmän normit ja säännöt muotoutuvat. Tässä vaiheessa ryhmähenki on jo korkealla, eikä ryhmän sisältä haeta syntipukkeja.

Yleisiä piirteitä sopimisvaiheessa ovat mm.

- riippuvuus ryhmästä
- viihtyminen vie herkästi huomion perustehtävästä
- tunteita ja ajatuksia uskalletaan ilmaista vapaammin
- ryhmän sisäiset roolit selkenevät

Ohjaajan tehtäväksi jää varmistaa, että ryhmä suorittaa perustehtävänsä. Ohjaaja tukee ryhmän toimintaa ja vahvistaa avointa vuorovaikutusta ryhmän jäsenten välillä. Ohjaaja toimii myös linkkinä ryhmien välillä.

Hyvin toimivassa ryhmässä toiminta on tuottavaa, tehokasta ja luovaa. Ryhmähenki on luottamuksellinen ja ryhmässä vallitsee vastuuntunto. Jäsenten keskinäinen vuorovaikutus on avointa ja tunteita ilmaistaan toisille.

Yleisiä piirteitä hyvin toimivassa ryhmässä ovat mm.

- ryhmä osaa nostaa esille sekä käsitellä ristiriidat
- ryhmässä on tilaa heikoille puolille sekä virheille
- palautetta annetaan avoimesti ja se tukee yhteisöllisyyttä
- jäsenillä on monipuolisia suhteita keskenään

Hyvin toimivassa ryhmässä vastuu ja johtajuus on jakautunut entistä enemmän ryhmälle itselleen ja tällöin ohjaajan konsultatiivinen rooli korostuu. Ohjaaja tarkkailee ryhmän roolirakennetta ja auttaa ryhmää kehittymään tarjoamalla heille haasteita yhdessä suoritettavaksi. Ohjaaja toimii ryhmän motivaattorina.

Ryhmän lopettamiseen liittyy vahvasti tunteiden ilmaisu. Tässä vaiheessa ryhmän toiminta ei ole enää suorituskeskeistä. Jäsenet hyvästelevät toisensa ja valmistautuvat ryhmän loppumiseen.

Ohjaajan on hyvä kertoa ajoissa ryhmän lopettamisesta, jotta aikaa valmistautua jää riittävästi. Annetaan tilaa tunteille ja tunneilmaisuille.

7 RYHMÄYTTÄMINEN

Ryhmäytteisellä tarkoitetaan sitä prosessia, jossa ryhmän jäsenten keskinäinen tunteminen, vuorovaikutus, luottamus ja viihtyminen muodostuu. Ryhmäytyminen alkaa toisiin ryhmän jäseniin tutustumisella. Toisten jäsenten nimien tunteminen ei kuitenkaan riitä, vaan tämä prosessi vie aikaa ja se tähtää luottamukselliseen ilmapiiriin ja yhteistyön aikaansaamiseen.

Ryhmän turvallisuutta ja tyytyväisyyttä edistävät peruseriaatteet:

- Toiminnalliset menetelmät ryhmäytymisen perustana
  - tehdään yhdessä, eikä vain ohjaaja ole äänessä
- Tavoitteena turvallinen ilmapiiri ja ryhmä
  - ketään ei nolata eikä saateta naurunalaiseksi
- Ryhmäytymistä tukevat harjoitteet
  - tutustuminen, luottamus, ongelmanratkaisu
- On tärkeää, että ohjaaja ymmärtää harjoitteiden ja toimintojen tarkoituksen sekä tärkeyden

Turvallisuutta voisi kuvailla ryhmäytymisen kivijalaksi. Ilman turvallista ilmapiiriä ryhmän dynamiikka ei pääse kukoistamaan ja toiminta käy tyhjäkäynnillä. Turvallisuus ryhmässä tarkoittaa käytännössä sitä, että ryhmässä ja sen ilmapiirissä on minimoitu sellaiset tekijät, jotka voivat synnyttää pelkoa, häpeää, syyllisyyttä ja arvottomuuden tunnetta. Turvallisuus syntyy luottamuksesta, avoimuudesta, hyväksynnästä ja tuen antamisesta. Turvallisessa ryhmässä annetaan palautetta, joka on tukevaa ja kannustavaa.

6.1 Ohjaajan tehtävät ryhmäytteisessä

Ohjaajan yksi keskeisimpiä tehtäviä on ryhmähengen luominen ja sen ylläpitäminen yhdessä ryhmän jäsenten kanssa. Ohjaajan tehtävänä on auttaa ryhmän jäseniä luomaan työnjakoa ryhmän sisällä ja varmistaa, että jokainen ryhmän jäsen pystyy toteuttamaan velvollisuutensa.

8 OPPIMINEN ERI IKÄKAUSINA

Lapsen kehitys on yksilöllinen tapahtumien ketju. Se etenee vaihtelevaa tahtia, välillä kiihtyen ja välillä hidastuen, joskus jopa pysähdellen tai taantuen. Lapsi kehittyy kokonaisvaltaisesti, joka käsittää niin fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen.

Lapsen kehittymiseen vaikuttavat mm. perintötekijät, ympäristö sekä ihmissuhteet ja inhimillinen vuorovaikutus.

8.1 7–9-vuotiaat

7–9-vuotias lapsi harjoittelee oma-aloitteista oppimista ja työn tekemistä. Lapsi innostuu tekemään erilaisia askareita ja tarvitsee onnistumisen kokemuksia, kiitosta ja kannustusta. Lapsen elämään pitäisi kuulua tässä vaiheessa vielä paljon leikkimistä ja omaehtoista huoletona touhuilua. Tähän ikävaiheeseen lapsi tarvitsee sopivissa määrin leikin ja työnteon vaihtelua.

Lapsen ajattelu tässä ikävaiheessa on yhä konkreettista ja siksi lapsen on helpointa ajatella ja käsitellä asioita, joita hän voi itse nähdä tai tuntea. Lapsen on vaikea ymmärtää tai huomata ironisia, sarkastisia ja humoristisia merkityksiä lauseissa.

7–9-vuotiaat hallitsevat jo oman äidinkieltensä tavanomaiset rakenteet ja sanavarasto laajenee nopeasti. Lukutaidossa voi olla lasten välillä suuria eroja, mutta ne tasoittuvat vähitellen.

Kouluiässä myös kavereiden merkitys korostuu. Ryhmään kuulumisella ja hyväksytyksi tulemisen kokemuksella on suuri merkitys kouluikäiselle lapselle.

8.2 9–12-vuotiaat

9–12-vuotiaan lapsen ajattelukyky kehittyy. Looginen päättely, syy-seuraussuhteiden ymmärtäminen, toiminnan suunnittelu ja sen seurausten pohtiminen onnistuvat entistä paremmin. Tässä iässä lapsen ajattelu kohdistuu vielä enimmäkseen konkreettisiin asioihin ja monimutkaisissa asioissa voi olla vaikeaa hahmottaa kokonaisuuksia.

Tässä iässä lapset usein pohtivat elämän suuria kysymyksiä, kuten elämän syntyä ja loppua, ihmissuhteita, oikeudenmukaisuutta sekä ympäristöön ja maailmanrauhaan liittyviä asioita. Lapsi voi kokea näistä asioista ahdistusta ja epätoivoa, vaikka hän ei niille voi mitään. Tähän vaiheeseen lapsi kaipaa vahvasti aikuisen tukea ja kunnioitusta.

Lapsilla on paljon kysymyksiä ja hän haluaa niihin aikuisilta mahdollisimman rehelliset vastaukset. Vaikkakin lapsi miettii elämän suuria kysymyksiä, ovat he enemmän touhukkaita tekijöitä kuin hiljaisia pohtijoita. Lapsi oppii uudet asiat parhaiten tekemällä niitä itse. Konkreettiset esimerkit ja käytännön kokeilut helpottavat asioiden ymmärtämistä ja hahmottamista vaikkakin kyky ajatella abstraktisia asioita kehittyy koko ajan.

8.3 12–15-vuotiaat

Vielä 12-vuotiaanakin nuoren ajattelu on melko konkreettisella tasolla. Helpointa nuorelle on ymmärtää niitä asioita, jotka on käsin kosketeltavissa tai muuten aistein havaittavissa. Nuori ymmärtää asiat kuten ne hänelle sanotaan. Nuori oppii ymmärtämään sarkasmia ja ironiaa vasta tämän ikähaitarin aikana.

Parhaiten nuori oppii tekemällä, vaikka hän pystyy jo paremmin ymmärtämään myös abstrakteja käsitteitä.

Tähän ikävaiheeseen kuuluu myös olennaisesti kriittisyys sekä aiemmin opitun ja saadun tiedon kyseenalaistaminen, sillä nuori harjoittelee yhä enemmän myös itsenäistä ajattelua. Samalla tavalla ajattelevien ryhmä ja tällaisen ryhmän keskinäiset pohdinnat ovat korvaamattoman tärkeitä. Ikätoverit sekä kodin ulkopuoliset mallit tarjoavat vaihtoehtoja arvojen, elämäntapojen ja uskomisen tapoihin. Nuori haluaakin löytää kohteen, jonka arvoihin hän voi samaistua.

8.4 15–17-vuotiaat

15-vuotiaan nuoren ajattelu on vielä usein mustavalkoista ja suoraa. Asiat nähdään joko hyvinä tai huonoina, välimaastoa ei usein ole. Nuori kuitenkin oppii tarkastelemaan asioita aiempaa monipuolisemmin sekä eri näkökulmista. Nuori alkaa myös ymmärtää, että asiat eivät ole niin yksinkertaisia eikä asioihin ole ehdottomia oikeita ratkaisuja. Aiempi ehdoton ajattelumaailma väistyy ja antaa tilaa suvaitsevaisuudelle. Samalla nuoren ongelmanratkaisukyky kehittyy sekä monimutkaisten päätelmien ja johtopäätösten rakentelu mahdollistuu.

Ajattelun kehittyminen nuoruudessa vaikuttaa tapaan, jolla nuori jäsentää ja käsittelee moraalisia kysymyksiä. Yhteiskuntajärjestelmään perustuva moraalijattelu ajankohtaistuu noin 15-vuoden iässä. Nuori ajattelee asioita yksilöllisen hyvinvoinnin lisäksi myös yhteiskunnallisesta näkökulmasta ja hän ymmärtää, että toimiva yhteiskunta edellyttää sääntöjä, joita jokaisen tulisi noudattaa.

9 ERILAISET OPPIJAT

Erilaiset oppijat -käsitteellä tarkoitetaan ihmisiä, joilla on oppimisvaikeuksia.

Oppimisvaikeudet ovat hyvin yleisiä: **jopa 25 prosentilla väestöstä on jonkinasteisia hankaluuksia oppimisessa.** Erilaiset oppijat eivät ole saamattomia tai tyhmiä, vaan heillä on erilainen tapa oppia, prosessoida ja hahmottaa tietoa.

9.1 ADHD

ADHD:lla tarkoitetaan aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriötä, josta käytetään myös nimitystä tarkkaavuus- ja yliaktiivisuushäiriö. ADHD lyhenne tulee englanninkielisistä sanoista Attention Deficit Hyperactivity Disorder. ADHD on yleinen toimintakykyä heikentävä neuropsykiatrinen häiriö.

ADHD:n keskeisimpiä oireita ovat tarkkaamattomuus, ylivilkkaus ja impulsiivisuus. Arjessa oireet näkyvät yleensä vaikeutena hallita omaa toimintaa ja sen suunnittelua, impulsiivisena ja motorisesti levottomana käyttäytymisenä sekä tavallista korkeampana häiriöherkkyytenä keskittymistä vaativissa tehtävissä.

ADHD lapsilla

Alakouluikäisen lapsen oireet ilmenevät yleensä vaikeutena keskittyä toimintoihin, kuunnella ohjeita ja toimia niiden mukaan, istua paikallaan, olla hiljaa tai odottaa omaa vuoroaan. Lapsella saattaa olla myös lukemisen ja kirjoittamisen vaikeuksia sekä matematiikan oppimisvaikeuksia.

ADHD-oireiset lapset tulevat usein herkästi väärinymmärretyiksi ja saavat ympäristöstä paljon negatiivista palautetta. Tästä voi seurata itseluottamuksen puutetta ja ahdistusta. Jatkuva negatiivinen palaute voi korostaa myös ADHD-oireisen lapsen temperamenttista käyttäytymistä, kuten turhautumista ja kiukkukohtauksia sekä tulistuvaa ja äkkipikaista käytöstä.

Oikea tuki ja välittävät läheiset ovat tärkeässä roolissa, jotta lapsen vahvuudet ja lukuisat positiivisina pidetyt piirteet saavat myös huomiota. ADHD-oireiset lapset ovatkin usein energisiä, kekseliäitä, empaattisia, rohkeita, auttavaisia, idearikkaita ja sanavalmiita.

ADHD nuorilla

ADHD muuttaa muotoaan iän myötä. Erityisesti motorinen ylivilkkaus saattaa vähentyä murrosiässä. Käytännössä nuoren ADHD näkyy yleensä tarkkaavaisuus ja keskittymisvaikeuksina, vaikeuksina itsekontrollissa, välinpitämättömyytenä, uhmakkaana ja aggressiivisena käytöksenä tai sosiaalisina ongelmina vanhempien, opettajien ja kavereiden kanssa.

ADHD-oireinen nuori saattaa myös alisuoriutua koulussa ja opiskeluissa, myöhästelee ja unohtelee, huone ja koulureppu ovat epäsiistit sekä hänellä on useita keskeneräisiä tehtäviä ja töitä, joista oikein mitään ei tule tehtyä kunnolla. Kaikki tämä saattaa aiheuttaa nuorella erilaisuuden tunnetta, sosiaalista arkuutta ja itsetunto-ongelmia.

9.2 Lukivaikeus

Lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeutta kutsutaan lukivaikkeudeksi. Usein käytetään myös termiä lukihäiriö tai dysleksia. Keskeisin piirre on vaikeus hahmottaa ja käsitellä äänneisiin liittyvää tietoa. Tämä näkyy muun muassa lukemisen ja kirjoittamisen hitautena ja virhealttiutena.

Seurauksina voi olla luetun ymmärtämisen vaikeuksia ja lukemisen jääminen vähiin, mikä puolestaan voi johtaa sanavaraston ja yleistietojen vähäisyyteen. Lukivaikkeuteen liittyy usein myös muistin ongelmia, kuten kielellisen lyhytkestoisen muistin kapeutta. Tämä voi hidastaa uusien asioiden mieleen painamista ja oppimista.

9.3 Jännittäminen

Lähes jokainen nuori jännittää joissain sosiaalisissa tilanteissa. Jännittäjä voi luulla, että kukaan muu ei jännitä ja kokee, että muut ovat rentoja ja itsevarmoja. Todellisuudessa jännitys häiritsee enemmän jännittäjää itseään, kuin mitä se näkyy hänessä ulospäin. Ympärillä olevat eivät yleensä kiinnitä kovinkaan paljon huomiota toisen ihmisen jännittämiseen.

Kun ihminen pelkää mokaavansa, elimistön reaktiot voimistuvat. Näitä reaktioita ovat muun muassa sydämen tykytykset, vapina ja punastuminen. Usein jännittäjä häiriintyy näistä reaktioista entisestään, joka voimistaa jännittämistä elimistön reaktioita.

Esimerkkejä jännitystä aiheuttavista tilanteista:

- Esiintyminen yleisön edessä
- Vastaaminen kouluttajan kysymyksiin
- Mokaamisen pelko kavereiden edessä
- Mokaaminen toisten edessä

Esimerkkejä, miltä jännittäminen voi tuntua:

- Perhosten tunne vatsassa
- Sydämen tykytykset
- Käsien hikoaminen
- Huimaus ja heikotus
- Pahoinvointi
- Pakoreaktio (tilanteen välttely)

Jännittämistä voi lievittää eri keinoin. Jännityksestä voi puhua muille avoimesti. Se on luontaista ja jokainen kärsii joskus jännittämisestä ja sen aiheuttamista reaktioista. Jännittäminen saa myös näkyä ja sen saa tuoda esille esimerkiksi toteamalla kaikille ”onpas tämä nyt jännittävää”. Näin myös muut ymmärtävät tilanteesi ja osaavat huomioida sen.

10 HYVÄN OHJAAJAN JA KOULUTTAJAN OMINAISUUKSIA

Tätä kappaletta varten on kerätty nuorilta kommentteja ja ajatuksia siitä, millainen on hyvä kouluttaja ja ohjaaja.

Hyvä ohjaaja ja kouluttaja on:

- Asiantunteva
- Innostava
- Kärsivällinen
- Avoin
- Kykenevä motivointiin
- Ongelmanratkaisutaitoinen
- Kykenevä hyödyntämään koulutettavan ryhmän vahvuuksia
- Empatiakykyinen

Lisäksi nämä piirteet myös korostuivat kommentteissa:

- Palautteen vastaanottokyky
- Palautteen antokyky
- Selkeys
- Eri tasoisten oppijoiden huomiointi
- Tilannetaju
- Helppo lähestyttävyyys
- Huumorintaju
- Kyky joustaa nopeissakin tilannemuutoksissa

11 TUTUSTUMISHARJOITUKSIA

Tutustuminen uuteen ryhmään on ensiarvoisen tärkeää heti ryhmän muodostumisen alkuvaiheessa. Tähän kappaleeseen on kerätty muutama esimerkki erilaisista tutustumisharjoituksista.

Ahkera Anna -nimiharjoitus

Nimiin liitettävien etuliitteiden avulla ryhmäläiset oppivat toistensa nimet helposti. Jokainen keksii itsensä kuvaavan sanan, joka alkaa samalla kirjaimella kuin etunimi. Esim. pohtija Peetu, lumilautailija Lotta, hassu Hanna. Ryhmäläiset, ohjaaja mukana, istuvat piirissä. Ensimmäinen aloittaa sanomalla oman yhdistelmänsä. Seuraava sanoo tämän ja perään omansa jne. Kunnes lopulta ohjaaja viimeisenä muistelee koko ryhmän nimet. Assosiaation käyttö helpottaa etunimien oppimista, ja tällä harjoituksella voi oppia nopeasti isonkin ryhmän nimet.

Esineiden avulla esittäytyminen

Esittäytyminen symbolikorttien tai esineiden tai muun sellaisen kautta. Miksi valitsin tämän, miten tämä kuvaa minua?

Lankakerä

Istutaan piirissä. Leikinjohtaja sanoo jonkun piirissä istuvan leikkijän nimen ja heittää lankakerän tälle pitäen itse kiinni langan päästä. Kerän saanut sanoo taas jonkun muun nimen ja heittää kerän muistaen pitää langasta kiinni. Näin jatketaan. Lopulta langasta muodostuu iso ystävyysverkko. Lanka keritään takaisin käymällä heittelykierros takaperin nimien kanssa. Tämän voi tehdä myös esimerkiksi vessapaperirullan kanssa, jolloin se tuo peliin oman lisähaasteensa, kun pitää varoa, ettei paperi pääse katkeamaan.

Nimien oppimispeli

Ryhmä jaetaan kahteen osaan, molemmat osat menevät istumaan tiiviinä ryhmänä eri puolelle ylös suoristettua huopaa/peittoa/lakanaa. Ryhmät ovat siis piilossa toisiltaan huovan molemmin puolin. Ryhmä valitsee aina yhden edustajan kerrallaan joka menee ryhmänsä eteen huovan läheisyyteen. Huopa tiputetaan lattialle ja kummankin osapuolen edustaja yrittää muistaa toisen nimen. Edustaja joka sanoo toisen nimen nopeimmin, voittaa kyseisen henkilön omalle puolelleen. Peli jatkuu kunnes toisella puolella ei ole enää ketään tai kunnes pelinvetäjä lopettaa pelin. Koska kahden ihmisen on pidettävä huopaa ylhäällä ja tiputettava se, leikin vetäjä voi pyytää osallistuvasta porukasta yhden ihmisen vuorollaan avuksi tähän.

Pallo kiertää

Heitellään palloa ringissä ja pallon saatuaan jokainen kertoo nimensä ja esim. alan jolla opiskelee ja kotipaikkakunnan. Omien tietojen jälkeen toistaa kaikkien aiemmin tulleiden tiedot.

Kaksi totuutta ja valhe

Jokainen ryhmäläinen keksii kolme asiaa itsestään, joista kaksi on totta ja yksi valetta (esim. "harrastan avantouintia", "olen aamuihminen"). Ryhmäläiset liikkuvat "coctailkutsuilla", esittäytyvät nimellä ja kertovat itsestään toisille. Vielä tässä vaiheessa ei arvailla mahdollisia valheita/totuuksia. Porinatuokion jälkeen palataan istumaan ja käydään kierros, jossa muistellaan mitä kukin kertoi itsestään ja ryhmäläiset arvaavat, mikä asia mahdollisesti oli palturia.

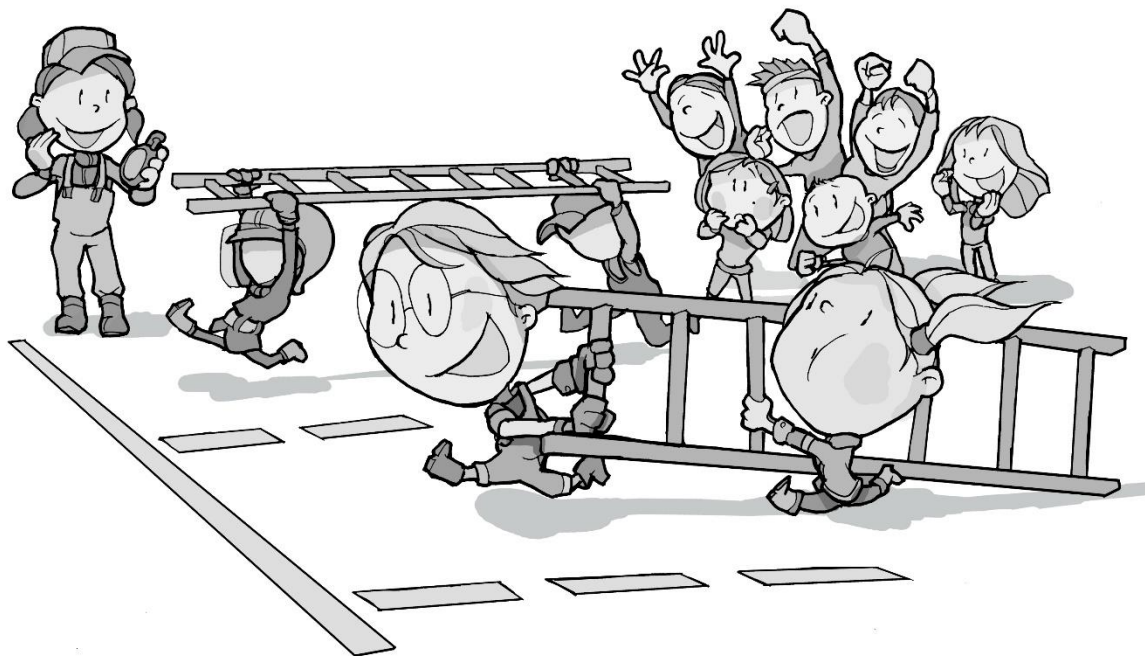
Muunnos: istutaan piirissä ja jokainen vuorotellen kertoo kolme lausetta ja muut arvaavat mikä on totta ja mikä valetta.

Katsotko minua?

Leikkijät seisovat pareittain vastakkain. Parit katsovat toisiaan tarkkaan päästä jalkoihin. Tämän jälkeen he kääntyvät toisistaan pois päin ja vaihtavat kaksi asiaa ulkonäöstään, esim. avaavat paidan napin tai vaihtavat kellon toiseen ranteeseen. Hetken kuluttua parit kääntyvät toisiinsa päin ja yrittävät keksiä muutokset.

Yhdistävät asiat

Pareittain koetetaan löytää mahdollisimman monta paria yhdistävää asiaa. Ketä löysi eniten? Millaisia?"

LÄHTEET

MAST – Ryhmäyttämisosopas (viitattu 05/2022)

<https://ameo.fi/wp-content/uploads/2018/02/Ryhmayttamisopas.pdf>

Maaseudun sivistysliitto, verkko-opisto – Järjestötoimijan ABC (viitattu 04/2022)

[Ryhmän vaiheet – Verkko-opisto \(msl.fi\)](#)

Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Sari Lähteenmäki – Ryhmäyttäminen ojaajan työkaluna (viitattu 04/2022)

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/20296/jamk_1196685534_2.pdf

ADHD-tutuksi – ADHD lapsilla, ADHD nuorilla. (viitattu 05/2022)

<https://adhdtutuksi.fi/>

Lukihäiriö.fi – Lukivaikeuden määritelmä. (viitattu 05/2022)

<https://www.lukihairio.fi/>

MLL nuortennetti – Jännittäminen. (viitattu 05/2022)

<https://www.nuortennetti.fi/mieli-ja-keho/mielen-hyvinvointi/ahdistus-ja-pelot/jannittaminen/>

MLL – Lapsen kasvu ja kehitys, 7-9 v. (Viitattu 05/2022)

<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/7-9-v/>

MLL – Lapsen kasvu ja kehitys, 9-12 v. (Viitattu 05/2022)

<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/9-12-v/>

MLL – Lapsen kasvu ja kehitys, 12-15 v. (Viitattu 05/2022)

<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/12-15-v/>

MLL – Lapsen kasvu ja kehitys, 15-18 v. (Viitattu 05/2022)

<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/15-18-v/>